

מגזין הפקולטה למשפטים
ע"ש בוכמן באוניברסיטת תל אביב

ראש השנה תשפ"ה
ספטמבר 2024

דה יורה

חזק ואי-סדר

איך התמודדו במאה ה-16 עם מגפות? מדוע קשה למצוא את הידיים והרגליים בספרי שו"ת? ומה החשיבות של משפט עברי לסטודנטים בשנת 2024? ראיון אסקפיסטי עם ד"ר תמרה מרזל-איזנברג, היסטוריונית מבטיחה שמצטרפת בימים אלה לסגל הפקולטה | עמ' 8

משפטים ומילים | עמ' 12

האיש שלנו בהאג | עמ' 16

החיים על פי ידלין | עמ' 20

דבר הדקאן

ברוכים הבאים לדה-יורה, מגזין הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן. המגזין סוקר את ההתפתחויות והחידושים בפקולטה, מתוך מגוון פעילות רחב.

השנה האחרונה הייתה מהקשות ביותר שידעו המדינה והחברה בישראל. מאז טבח ה-7 באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיו, האוניברסיטה והפקולטה עשו מאמץ ציבורי כביר על מנת לאזן בין צרכי המלחמה והקשיים והאובדן האדירים שרבים מחברי קהילתנו חוו לבין ההכרח לשמור על שגרה, ככל שהדבר ניתן. שנת הלימודים לא נפתחה במועדה אלא ב-31 בדצמבר, ולמרות הקיצור המשמעותי של שנת הלימודים, הפקולטה עשתה ככל שביכולתה כדי לאפשר לסטודנטים שנת לימודים

כמעט מלאה, רציפה ומעשירה. עשינו זאת, כך אני מקווה, תוך התחשבות באלה מהם שיצאו לשירות מילואים ארוך, ובאלה שחוו אובדן אישי. אני מודה לסגלי הפקולטה השונים, למורי עזת הסטודנטים, ולקהל הסטודנטים, על שיתוף הפעולה המלא ועל המאמץ הנכיר אשר איפשר לכולנו לעבור בהצלחה את השנה הקשה הזאת. זו ההזדמנות גם לציין את שמותיהם של עמרי בלקין ו"ל ואברהם גלעד טיב" רגז"ל, שאמורים היו להתחיל השנה את לימודיהם בפקולטה ואירועי ה-7 באוקטובר גדעו את חייהם בטרם עת.

גם בתקופה כואבת ומאתגרת זו הפקולטה ממשיכה לצמוח ולרשוש הישגים מרשימים בקרב הסטודנטים והבוגרים שלה. בוגרינו סיימו במקום הראשון את בחינות הלשכה, וממשיכים לעשות חיל כמש"פטנים מובילים בפירמות המובילות, בשירות המדינה ובמגזר השלישי. למרות הירידה המשמעותית במרצים ובכנסים בין-לאומיים שיכלו להתקיים בארץ, ירידה שגבעה מהמלחמה הנמשכת, הפקולטה והחוקרים וחוקרות שלנו עשו הכל כדי לקיים שגרת מחקר, וזכו גם השנה במלגות ובפרסים רבים ויוקרתיים, בארץ ובעולם.

אני שמח לברך שלושה חוקרים מבטיחים שהצטרפו לאחרונה לסגל שלנו: ד"ר יפעת נפתלי בן ציון, ד"ר עמית חיים וד"ר תמר מרזל-איונברג. יפעת היא בעלת תואר שלישי ממרכז צבי מיתר ללימודים מתקדמים בפקולטה ומתמחה בדיני אמונאות, עמית סיים את לימודי הדוקטורט שלו באוניברסיטת סטנפורד, שם הוא חקר את התחום המרתק והמתפתח שעוסק בקשרי הגומלין

שבין משפט לבניה מלאכותית. תמרה היא היסטוריונית וחוקרת בתחום המשפט העברי. לצד שלושת חברי הסגל, אני רוצה לברך גם את עו"ד שירה לוקסנבורג, בוגרת הפקולטה שמונתה למנהלת אסטרטגיה, פיתוח משאבים ושיתופי פעולה בפקולטה.

במהדורה זו תמצאו שילוב של חדשות וכתבות על מגוון רחב של נושאים אשר מציגים את האיות ורוחב הירי"ע של הפעילויות שלנו. תוכלו לקרוא על פעילות הקליניקות והסטודנטים בפקולטה בתקופת המלחמה, לצד ראיונות מרתקים עם כלת פרס ישראל פרופ' נילי כהן, לרגל סיום פעילותו של מועדון "משפט וספר", עם בוגר הפקולטה עו"ד עמרי סנדר ממשרד ש. הורביץ, שהיה אחד המשפטנים שייצגו את יש"ר ראל בבית הדין הבין-לאומי בהאג, ועם ד"ר תמרה מרזל-איונברג, שהוזכרה קודם.

כמו בכל שנה, ברצוני לציין שחלק גדול מהצלחתנו טמונה בתמיכתם של התורמים ושל הידידים שלנו. ברצוני להזכיר את יוסף וברקת בוכמן, שסייעו להקמת הבניין החדש שבנייתו מתקדמת בקצב מהיר. ברצוני להודות גם לתומכים האחרים שלנו, שעוזרים לנו להתפתח פיזית וכן מסייעים רבות לפתח תוכניות לימוד חדשות ולהפוך את סביבת הלימוד בפקולטה לנעימה ונוחה יותר. כפי שכתבתי לא זמן רב במייל שנשלח לכל קהילת הפקולטה, הימים שעוברים על החברה ועל המדינה הם מרים וקשים. רק על ידי התגייסות נמשכת של כולנו, ורק אם כל אחד ואחת מאיתנו יביע עמדתו ויהיה מעורב במתרחש, נעבור את התקופה הזו. למעלה מ-100 חטופים וחטופות עדיין מצויים בשבי חמאס, ועל הממשלה ועל כולנו מוטלת החובה לשים את שחרורם ושחרורן בראש סדר העדיפויות.

אני מקווה שגם בשנה הקרובה תמשיך הפקולטה לצמוח ולהתפתח ומבקש לאחל לכם הקוראים והקוראות – סטודנטים וסטודנטיות, בוגרות ובוגרים, חברות וחברי סגל, תורמים ותורמות – שנה בריאה ומאושרת, ובעיקר שקטה.

בברכה,
פרופ' ישי בלנק, דקאן

16
הבוגר

17
דיני טנקאות

20
המעריץ של נוטינג היל

04
חדשות הפקולטה

07
פרטיות בצל מלחמה

08
הלכה למעשה

12
כשהמשפט והספרות נפגשים

דהיורה
מגזין הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן באוניברסיטת תל אביב

עורך:
שי אספריל
עיצוב גרפי:
מיכל גזבר

צילום שער:
NYU

law.tau.ac.il
טל: 03-6407257
לתגובות והצעות:
deanlaw@tauex.tau.ac.il

עקבו אחרינו ב

חדשות הפקולטה בקצרה

בשני המועדים האחרונים של בחינות לשכת עורכי הדין דורגו בוגרי הפקולטה במקום הראשון מכלל המוסדות להוראת משפט בישראל. בחו"ד שיוני עברו 94% מהבוגרים את הבחי"נה, ובחודש ספטמבר - 95%.

ד"ר נטלי דודזון, כלת פרס גורני לחוקרים צעירים בתחום המשפט הציבורי לשנת 2023, מונתה לסגנית דקאן הפקולטה.

יפעת נפתלי בן ציון

שלושה חברי וחברות סגל חד-שים הצטרפו לאחרונה לפקולטה. ד"ר יפעת נפתלי בן ציון, ד"ר עמית חיים וד"ר תמרה מרזל-איזי נברג. יפעת היא בעלת תואר שלישי מהפקולטה. קודם לכן השלימה תואר שני מאוניברסיטת UCL בלונדון ותואר ראשון במשפטים ויחסים בין לאומיים מהאוניברסיטה העברית בירושלים. עם קבלת התואר השלישי, זכתה במלגת מרכז אדמונד י. ספרא לאתיקה ללימודי פוסט דוקטורט ובמלגת פוסט דוקטורט של המכון למחקרי חקיקה ולמשפט השוואתי ע"ש הרי ומיכאל סאקר. יפעת מתמחה בדיני אמונות, תחום משפטי שאליו נחשפה במהלך לימודיה באנגליה. עמית חיים השלים את הדוקטורט שלו באוניברסיטת סטנפורד, שם חקר את הקשר שבין משפט לבינה מלאכותית. תמרה, שראיון נרחב איתה מתפרסם בהמשך הגיליון, היא חוקרת בתחום

עמית חיים

המשפט העברי ולפני הצטרפותה לפקולטה לימדה באוניברסיטת ניו יורק. היא בעלת תואר ראשון בפילוסופיה מהאוניברסיטה העברית ודוקטורט בהיסטוריה מאוניברסיטת פנסילבניה.

עו"ד שירה לוקסנבורג מונתה למנהלת אסטרטגיה, פיתוח משאבים ושיתופי פעולה בפקולטה. שירה, בוגרת הפקולטה, התמחתה בעבר בבית המשפט העליון ועבדה כעורכת דין במשרד פישר, בכר חן. קודם למינויה לתפקיד מנהלת האסטרטגיה, ניהלה את הקליניקה לתור בענות ייצוגיות בפקולטה.

הקליניקה לתובענות ייצוגיות בפקולטה ומשרד עו"ד גיל רון קינן ושות' הגישו תביעה ייצוגית בשם משפחות של עולים מברית המועצות נגד חברה קדישא בפתח תקווה, בטענה שהקבורה של יקיריהם בחלקה נפרדת מהווה אפליה אסורה. בחודש אוגוסט פסק בית המשפט המחוזי מרכז לטובת הקבוצה וחייב את חברה קדישא לפצות את כלל חברי הקבוצה בסך כולל של 4.3 מיליון. בפסק דין תקדימי קבע בית המשפט כי שירותי קבורה נחשבים ל"שירות ציבורי" לפי חוק איסור אפליה, שהפרקטיקה של קבורה נפרדת מהווה אפליה פסולה, ושי ניתן להגיש בגין אפליה זו תביעה ייצוגית. חודש קודם לפסק הדין קיימה הקליניקה כנס שסיפק הזדמנות ייחודית למפגש בין מומחים מהפרקטיקה, האקדמיה ומשרד המשפטים. אלה הציגו זוויות שונות של

השינויים המוצעים בתוכנית חוק תובענות ייצוגיות. בין המשפטים שנשאו דברים: שני שופטי בית המשפט העליון **רות רונן ועופר גרוסקופף**. הקליניקה לתובענות ייצוגיות, הוקמה ע"י פרופ' **אלון קלמנט**, ומובלת כיום על ידי ד"ר **שי ג. לביא**, המנחה האקדמי של הקליניקה, ועל ידי המנהלות הקליניות, עורכות הדין **נועה מלצר צירנבורדה ושירה לוקסנבורג**.

ד"ר מירב פירט-מצקין זכתה בפרס אהרן ברק למצוינות בחקר המשפט לחוקרת הצעירה.

ד"ר רייצ'ל פרידמן זכתה בפרס צלטנר למצוינות במשפט לחוקרת הצעירה לשנת תשפ"ד.

פרופ' **אבי טבח** זכה במקום הראשון למאמר התיאורי המצטיין מאת האגודה האמריקנית למשפט וכלכלה (שאותו כתב במשותף עם מאסימו ד'אנתוני וטים פרייה). פרופ' **יורם מרגליות** זכה במקום השני באותה קטגוריה (במשותף עם תומר בלומקין ודודו לגיאל).

פרופ' **אליאב ליבליך** מונה לפרופסור אורח להיסטוריה ותיאוריה של המשפט הבין-לאומי על שם הנס קלזן, בפקולטה למשפטים של אוניברסיטת קלן בגרמניה.

ד"ר **אורי הכהן** זכה בפרס ש"ז חשין למצוינות אקדמית במשפט לחוקר הצעיר לשנת תשפ"ד.

פרופ' **מיכאל בירנהק** זכה בקרן מפ"צ (מחקר פורץ דרך) מאת הקרן הישראלית למדע. עוד העניקה הקרן מענקי מחקר לחוקרי הפקולטה הפרופסורים **איציק כנבגי**, **אביחי דורפמן**, **עמית פונדיק**, **אלון קלמנט ואיסי רוזן-צבי**, וכן לד"ר **רייצ'ל פרידמן** ולד"ר **דוד שור**. לצד זאת, פרופ' **הילה שמיר** התחילה בעבודתה על המחקר העוסק בקידום שרשראות אספקה

וייצור גלובליות, שבגינה זכתה בשנה שעברה במענק בסך מיליון דולר מאת האיחוד האירופי.

בחודש פברואר האחרון קבע בית המשפט בדלוור, בהחלטה תקדימית ומטלטלת, כי דירקטוריון טסלה פעל שלא כדין כשהעניק למנכ"ל טסלה אלון מאסק, אחת הדמויות העשירות וחזקות בעולם, ביותר בעולם, חבילת תגמול (אופציות) בשווי מוערך של כ-56 מיליארד דולר. בהחלטתו הסתמך בית המשפט גם על מחקרים של פרופ' **אסף חמדני** ופרופ' **קובי קסטיאל** מהפקולטה. המאמר עוסק בדרך שבה דיני התאגידים מתמודדים עם מנכ"לים שהם כוכבי-על, תופעה שהופכת ליותר ויותר נפוצה בימינו. המחקר מבצע הבחנה בין שני מקרים: הראשון הוא שבו המנכ"ל שולט בזכויות ההצבעה. המקרה השני, והשכיח יותר, הוא שהמנכ"ל אינו שולט בזכויות ההצבעה, אבל עדיין נחשב לכלי יכול בחברה, או במילים אחרות, למעין בעל שליטה. המאמר מנתח את מעמדם הייחודי של אותם מנכ"לים-כוכבי על.

בחודש יוני האחרון התקיים באוניברסיטת סיינס פו הצרפתי כנס שעסק בקשר שבין דמוקרטיה לליברליזם. במחצית השנייה של המאה

אסף חמדני

צילום: ישראל הדרי

ה-20 הלך הקשר בין השניים והתהדק, אך בשנים האחרונות צצו משטרים שח"תרו תחת הזהות המובנית בין שני הערבים. מדינות כמו הונגריה, הודו, פולין, ונצואלה ובמידה מסוימת גם ישראל, ביקשו להחליש את כוחם של הערכים הלירליים בתוך הדמוקרטיה, ואילו מדינות אחרות, דוגמת סינגפור, אימצו ערכים ליברליים תחת משטר אוטוקרטי. הכנס, שנערך בחסות משותפת של סיינס פו, מכון צגלה ומכון ספרא בפקולטה, מכון ון-ליר ואוניברסיטת ניו יורק, דן בהיבטים השונים של הליברליזם ובהשפעות האחרונות על אודותיו.

אחת מהתוכניות החברתיות המרכזיות של הפקולטה היא "תוכנית קרסו למחקר ופיתוח דיור חברתי - הגר". התוכנית מפתחת ידע וכלים חדשים בתחום הדיור וההתחדשות העירונית ומקדמת מדיניות לקידום דיור הולם, נגיש ובהישג יד לבעלי הכנסה בינונית ונמוכה. בשנה שעברה נבחרה התוכנית לרשימת משפיעיות השנה בתחום התכנון של איגוד המתכננים בישראל. בנימוקי הבחירה נכתב כי התוכנית מקדמת ערכים ותר"פסה חברתית-מרחבית של צדק, שוויון ודמוקרטיה בהתחדשות עירונית. מנהלת התוכנית היא עו"ד **אורי אטינגר**, והמנהלת האקדמית היא פרופ' **נטע זיו**.

ד"ר **חיה גרשוני**, שקיבלה לאחרונה את התואר השלישי מטעם הפקולטה, היא האישה החרדית הראשונה שמשלמה דוקטורט במשפטים באוניברסיטה ישראלית. ד"ר גרשוני, בעלת תואר ראשון ושני במשפטים מהקריה האקדמית בקרית אונו, השלימה את הדוקטורט תחת הנחייתן של פרופ' **נטע זיו** ופרופ' **דפנה הקר**. בעבודת המחקר שלה התמקדה ב"השפעת המשפט על הורות של זוגות חרדים עם מוגבלות", ובטקס מקבלי הדיפלומה נשאה דברים מרגשים והקדישה את התואר לבנה שלמה ז"ל, שהלך לעולמו בסמוך לקבלת תואר הדוקטור של אימו.

במאורעות ה-7 באוקטובר נהרגו **עמרי בלקין ז"ל ואברהם גלעד טיברג ז"ל**, שאמורים היו להתחיל את לימודיהם בפקולטה שבועיים לאחר מותם. עמרי בלקין, מדריך לוט"ר בביה"ס ללוט"ר, נפל בקרבות במסגרת שירות המילואים שלו. אברהם גלעד טיברג נרצח במסיבת הנובח. יהי זכרם ברוך.

עם תחילת המלחמה, הקליניקות המשפטיות בפקולטה הקימו את פרויקט "הרשת" למיצוי זכויות וסיוע משפטי לנפגעי הטבח ומלחמת חרבות ברזל. ההחלטה להקמת הפרויקט נבעה מהתמיכה הממשלתית הבלתי מספקת שניתנה לנפגעי המלחמה והצורך המיידי של נפגעים במענה. פרויקט "הרשת", בהובלת **יעל הבסי-אהרונים ודבי טל-שדה**, שילב פעילות ייחודית של סטודנטים וסטודנטיות, והנחיה מקצועית של עורכי דין מהקליניקות. במסגרתו הוקמה באופקים נציגות שנתנה מענה למאות פונים, קיימה הרצאות בקהילה וביצעה מאות ביקורי בית וסיוע פרטי ליחידים שנפגעו. בהמשך הקימה "הרשת" מערך פניות, וסייעה לפונים מרחבי הארץ. הסיוע כלל עזרה בתהליך ההכרה לנפגעי פעולות איבה, סיוע בקבלת פיצויים

שרון חנס

לעסקים ובגישה לטיפולים רפואיים נפשיים. בעקבות הביקוש הרב באופקים, מאז מאי 2024, הקליניקות החלו להפיל עיל עמדת סיוע באשקלון.

מאורעות ה-7 באוקטובר הוביין לו לגיוס מילואים נרחב, שלא פסח על הסטודנטים והסטודנטיות בפקולטה. עם פתיחת שנת הלימודים, ב-31 בדצמבר, נוכחו בהנהלת הפקולטה לדעת שכמעט שליש מהסטודנטים נמצאים בשירות מילואים פעיל. כדי להתמודד עם המצב החרגי ולאפשר

למשרתי המילואים להמשיך בלימודיהם, התארגנה יוזמה שקיבלה את השם Study Buddy (חבר ללימודים). במסגרת היוזמה, שעליה הופקד הדקאן לשעבר פרופ' **שרון חנס**, הוצמדו לכל שלושה סטודנטים במילואים חונך או חונכת. החונכים היו אחראים על טיפול בכל בעיה שצצה בקרב משרתי המילואים בהקשר האקדמי, וסייעו להם בקשר הרציף מול מוסדות הפקולטה וסגל המרצים. מעבר לצוות החונכים הנרחב, שכלל עשרות סטודנטיות וסטודנטים בפקולטה, פעלו מספר סטודנטיים-רכיזים שסייעו לנצח על האופרציה המורכבת הזאת. מקום חשוב בפעילות היה גם למועצת הסטודנטים, שיזמה הקמת כוננים ייעודיים שאליהם הועלו כל תכני הקורסים (לצד הקלטות השיעור שעליה הורתה הפקולטה), וניהלה את הטיפול באנשי ונשות המילואים לצד סגל הפקולטה. גם צוות מזכירות הפקולטה נרתם בצורה יוצאת דופן לסייע. לדברי פרופ' חנס, הפרויקט לא רק אפשר לציבור משרתי ומשרתות המילואים לצלוח את השנה האקדמית, אלא גם טווה קשרים אישיים בקרב הסטודנטים ויצר ביניהם תחושת סולידריות עמוקה.

בחדש ינואר נפטר חתן פרס ישראל למשפט פרופ' **אמנון רזיבנשטיין ז"ל**. פרופ' רזיבנשטיין כיהן כדקאן הפקולטה בין השנים 1973-1963, ובהמשך כחבר כנסת וכשר. הוא נחשב בעיני רבים לאחד מאבות המשפט החוקתי בישראל. בחודש פברואר הלך לעולמו חתן פרס ישראל למשפט, פרופ' **יורם דינשטיין ז"ל**. פרופ' דינשטיין היה דקאן הפקולטה בין השנים 1978-1980. בהמשך כיהן פרופ' דינשטיין הן כרקטור והן כנשיא אוניברסיטת תל אביב. הוא היה מבכירי חוקרי המשפט הבין-לאומי בארץ ובעולם. באפריל נפטרה ד"ר **דליה דרומי ז"ל**, לשעבר מנהלת הקליניקות בפקולטה. זכרה של דליה יונצח בפרויקט מיוחד על שמה שיפעל בקליניקות החל משנת הלימודים הקרובה, אשר נתרם בנדירות על ידי המשפחה.

אזור פרטי

זו הייתה שנה רוויה בפעילות עבור הקליניקה לפרטיות בפקולטה. הנה הצצה קצרה

בימים שאחרי ה-7 באוקטובר נרשמה התגייסות אזרחית ענפה שעסקה בתיעוד הזוועות. ולצידה, באופן טבעי, עלו שאלות משפטיות הקשורות לפרטיות, זכויות יוצרים ואיסוף מידע גלוי ברשת. הקליניקה לפרטיות בפקולטה, בהובלת פרופ' מיכאל בירנהק ועו"ד נועה דיאמונד, ביקשה לתת מענה לעניין והקימה מיזם שכלל קבוצה של 30 משפטנים בכירים מהפרקטיקה ומהאקדמיה. הקבוצה הזו ייעצה למעל 60 מיזמים חברתיים, כדי לאפשר להם להמשיך בעבודתם החשובה, תוך צמצום חשיפה משפטית.

ענף מרכזי בפעילות היה פרויקט ייעוץ מקיף למעל מאה מיזמי תיעוד: התכנים הרגישים, לעיתים המחרידים, שנאספו על ידי המיזמים עוררו שאלות בדבר פרטיות הקורבנות והחטופים. הייעוץ המשותף למיזמים הציע מסגרת כללית, מודרלית וניתנת להתאמה, להסדרת היחסים בין מיזם תיעוד למרואיינים, בין הפעילים במיזם, ותשתית להעברת הפעילות לגורמים אחרים, גדולים וממוסדים יותר, שיוכלו לנהל את הארכיונים לאורך זמן. התכנים הרגישים שתיעדו את האירועים עים ב-7 באוקטובר מעסיקים את הקליניקה גם בהקשר נוסף. הקליניקה הגישה עמדת יידי בית משפט לבג"ץ, בשם מטה החטופים, וזאת בעתירה של עמותת "הצלחה" שדורשת מהמדינה להנגיש אתר הסברה רשמי, שכולל ציינוי לומי וזוועות, גם לאזרחי ישראל. המטה והקליניקה מתנגדים להנגשה כזו, וטוענים כי על המדינה היה לזהות את המצור למים, לפנות אליהם (אם הם בחיים, או לבני המשפחה, במקרה שהם נרצחו או

חטופים), ולבקש את הסכמתם להכללת התכנים באתר. בכל מקרה, הטשטוש שנעשה באתר רחוק מלהיות מספק. פעילות זו מצטרפת לפעילות השוטפת של הקליניקה. אחד הפרויקטים שהקליניקה מובילה הוא "פרטיות ברשת", שנועד לסייע לארגונים חברתיים בהגנת הפרטיות ברשת, ולקדם את הנושא בכלל. פרויקט זה זכה במענק של קרן התובענות הייצוגיות, שמנהלת כספים שמתקבלו בפשרות בתובענות ייצוגיות. בנוסף, עסקה הקליניקה השנה בסוגיות מגוונות, ובהן ניהול והעברת מידע על ידי רשויות ציבוריות, דוגמת העברת פרטים על מורים ומורות ממשרד החינוך לשרות הביטחון הכללי, כ"בדיקה" במסגרת הדיונים בהצעת חוק המתעתדת לאסור העסקת עובדי הוראה ושליחת תקציב ממוסדות חינוך עקב הזדהות עם מעשה או ארגון טרור. הקליניקה טענה שאין סמכות להעברת המידע מקרה אחר היה העברת פרטי מתדיינים בבית הדין הרבני לחברת סקרים פרטית לצורך ביצוע סקרי שירות.

גם השנה, הקליניקה המשיכה את פרויקט Privacy by Design (הנדרס פרטיות) לעמותות. הנדסת פרטיות מבוססת על ההבנה שראוי להטמיע

נועה דיאמונד

מיכאל בירנהק

עקרונות הגנה על פרטיות כבר בשלב תכנון ועיצוב של שירות, מוצר או טכנולוגיה חדשה. עם הקמתה, הקליניקה יזמה פרויקט ייחודי של הנדסת פרטיות לארגונים ציבוריים וחברתיים שמחזיקים במידע אישי רב ורגיש השייך לפונים ולפונות אליהם. לעיתים קרובות אין לארגונים האלה מודעות מספקת להיבטי הפרטיות, וחסרים להם משאבי כוח אדם, זמן וכסף כדי להתאים את עבודתם לדרישות החוק ולשפר את ההגנה על הפרטיות. הפרויקט נחל הצלחה בשנה שעברה, והביקוש בקרב עמותות להשתתף בו השנה היה גדול. הפרויקט מאפשר לקליניקה "לעזור לעוורים" במעין אפקט גלים. פעילות הסטודנטים בפרויקט כוללת היכרות מעמיקה עם הארגון, מבנהו ובעלי התפקידים בארגון; הבנת זרימת המידע בארגון ואופן אגירתו והטיפול בו; ניהול מטרות הארגון והאתוס שבעבודתו. בסוף תהליך העבודה, הגישו הסטודנטים לארבעת הארגונים להם סייעה הקליניקה השנה מסמך הכולל הצגת עקרונות כלליים, ניתוח היבטי המידע והפרטיות בעבודת הארגון, מתן המלצות ופירוט חובות לפעולה על פי דין.

הקליניקה השתתפה בדינוי החקיקה של תיקון מקיף לחוק הגנת הפרטיות (תיקון 13), שמעדכן ומבהיר את המורחים בחוק וקובע מנגנוני אכיפה בתחום. בנוסף, הקליניקה הגישה הערות מפורטות לתוכיך לתיקון חוק תובענות ייצוגיות, אשר כלל הוספת עילת פגיעה בפרטיות לסוגי העילות לגביהן ניתן להגיש תביעה ייצוגית.

נושא נוסף שהקליניקה עסקה בו הוא מצלמות מעקב מסוגים שונים ולמטרות שונות נפוצות במרחבים שונים של חיינו – במרחב הציבורי, במרחב המגורים, בעבודה. הגורמים שמתקינים אותן מגוונים – מרשויות ציבוריות ועד גורמים פרטיים – אך תמיד מתעוררות שאלות בהיבטי פרטיות, בפרט בדבר ההשפעות של יצירת תחושת מעקב ואפקט מצנן על התנהגות. הקליניקה עסקה השנה בשימוש פוליטי נטען של ראש עיר במצולמות אבטחה עירוניות, בשימוש במצולמות לאכיפת צפירות מיותרות, במצולמות במרחבי מגורים, והיבטי פרטיות בעבודת מין מצולמת.

צילום: גל חרמני

תמרה מרזל-איזנברג.
התאהבה במאה ה-16

שאלות ותשובות עם תמרה

ד"ר תמרה מרזל-איזנברג, חוקרת הלכה מבטיחה שמתמחה בספרות השאלות והתשובות (שו"ת), תצטרף השנה לסגל הפקולטה. חשבנו שזו הזדמנות טובה לכמה שאלות ותשובות

ת "ר תמרה מרזל-איזנברג בדיוק אורזת את תכולת דירתה בניו יורק בעת שיחת הזום שלנו. היא ובעלה החליטו שכעת, משקיבלה את משרת ההוראה באוניברסיטת תל אביב (במינוי משותף בפקולטה למשפ"טים ובחוג לפילוסופיה יהודית ותלמוד), הגיע הזמן לעבור לישראל. שם גם הכיר רו, כשתמרה, שגדלה בבלגיה, הגיעה ללימודי תואר ראשון באוניברסיטה העברית בירושלים. מאז הספיקו להיוולד לזוג ארבעה ילדים. המעבר שלה לישראל, בפעם השנייה בחייה – הפעם אחרי שנים ארוכות בחוף המזרחי בארה"ב – מעורר בה ציפייה אך גם מתח. אלה לא ימים פשוטים בישראל. והאמת היא שגם בניו יורק,

שבה היא מתגוררת בשנים האחרונות, סטודנטים ומרצים יהודים בקמפוסים ידעו ימים יפים יותר. בשנה האחרונה היא לימדה במחלקה ללימודים יהודיים באוניברסיטת ניו יורק, וכשהיא נשאלת האם גם היא חוותה אנטישמיות בקמפוס, היא אומרת שבאופן יחסי העניין פסח עליה. "אני מלמדת בחוג ללימודים יהודיים, אז מי שנמצא שם הוא או יהודי או משהו שמתעניין ביהדות ומאמין שלמדינת ישראל יש זכות קיום", היא אומרת. "אבל יש לי חברים שהרגישו בשנה האחרונה לגמרי לבד, וגם העובדה שאוניברסיטת ניו יורק, שלא כמו קולומביה, ביה למשל, היא קמפוס יותר מפורז וכינו יש שטחים ציבוריים, מקשה על משטרת האוניברסיטה לשמור על ביטחונם".

היא נולדה וגדלה באנטוורפן לאב יהלומן ולאם אקדמאית שהתמחתה בספרות גרמנית, וככת למשפחה חרי"דית למדה בבתי ספר יהודיים שהעניקו לה גם את השליטה המושלמת בשפה העברית. לאחר שהשלימה תואר רא"שון בפילוסופיה ובלימודים כלליים באוניברסיטה העברית נסעה לאמריקה, בעקבות קבלתה לדוקטורט בהיסטוריה אינטלקטואלית באוניברסיטת פנסילבניה. שם התחילה להימשך אחר חקר העת החדשה המוקדמת (המאות ה-16 עד ה-18). זו תקופה שבעבר נחשבה לתקופת מעבר בין ימי הביניים לעת החדשה ותו לא, אך, כך גילתה תמרה בעקבות הלימודים, היסטוריונים התחילו להכיר בתקופה כבעלת חשיבות ובעלת מאפיינים ייחודיים.

"כשהתחלתי את הדוקטורט בהיסטוריה אינטלקטואלית בכלל לא חשבתי על המאות ה-16-18, חשבתי לחקור היסטוריה אינטלקטואלית יהודית יותר מודרנית", היא אומרת, "אבל במהלך הלימודים פשוט התאהבתי בתקופה הזו. זהו עידן שרבים ראו בו הכנה לעת המודרנית, אבל הוא גם תקופה בפני עצמה, תקופה של מעברים ושינויים.

למשל, המהפכה המדעית אשר – על אף שזה נשמע לנו פרדוקסלי – היתה פרי העיסוק באלכימיה ובכישוף. זוהי תקופה של הגירה גדולה, של המצאת הדפוס והשינויים שנבעו מכך, ששינו לחלוטין את הדרך שבה ידע מועבר".

את היסטוריונית שמתמחה ברעיונות. איך נולד החיבור למשפט העברי?

"בלימודים לדוקטורט בפנסילבניה גיליתי את תחום ההיסטוריה של הידע. התחום ניגש להיסטוריה אינטלקטואלית – פילוסופיה, מדע, או כל תחום ידע אחר – מתוך הבנה כי ידע לא קיים בוואקום ולא מועבר מדור לדור באופן אבסטרקטי, מפילוסוף או ספר חשוב אחד למי שנהו, אלא נמצא ומתפתח בתוך עולם עם נתונים טכנולוגיים, חומריים, תרבותיים. נתונים אלה, לא רק מאפשרים את הידע, ולפעמים משפיעים עליו מבחוץ, אלא שהם חלק בלתי נפרד מהצורה בה ידע מתפתח. לאורך כל המחקר התייעניתי בהיסטוריה של ההלכה מכיוון שזהו תחום שהוא בו בעת שכלתני, כמו המשפט, וגם נוגע בחיים האישיים והדיניים של האנשים. הרי ההלכה משפיעה למשל גם על מה אדם אוכל וגם איך הוא סוחר או על חיי המשפחה. היא מגשרת בין האבסטרקטי לבין הפרגמטי. ההלכה סיעה להרבה יהודים שגורשו בעת ההיא ממדינותיהם והדריכה אותם כאשר באו להקים קהילה במקום חדש. רציתי להבין כיצד עולם כזה פועל ואיך הוא מתפקד ומשתנה בתוך המציאות ההיסטורית. בתקופת הלימודים לדוקטורט השתתפתי בקבוצת מחקר באוניברסיטת קרדוזו, שאותה מנהלת פרופ' סוזן סטון (שמלמדת כמרצה אורחת גם בפקולטה). הסדנה לימדה תורת המשפט לחוקרים בתחום מדעי היהדות והעלתה בי שאלות רבות על חקר ההלכה. כיצד ניתן לחקור אותה כמערכת משפטית? וכיצד היא שונה מעולם המשפט הלא-דתי?"

הפלות ומגפות במאה ה-16

חלק מהתשובות לשאלות שהעסיקו אותה מצאה ד"ר מרזל-איזנברג בספרות

תקופת הקורונה בתל אביב

צילום: shutterstock \ Alex Eidelman

וארגון ידע. למשל, באנגליה היתה התיגודות להדפסת ספרי משפט לאור התיגגשות עם התרבות שבעל-פה בהוראת המשפט המקומית. בצרפת היה דיון ער לגבי איסוף, כתיבה, ובעיקר ארגון החוקים המקומיים לאור נסיון לאחד את כל האזורים השונים בצרפת, ולאור תופעת 'שטפון הידע' – תחושה שיש ידע רב מדי ההולך ומתרבה כל יום, רושם שנוצר בין היתר בעקבות המצאת הדפוס. העובדה שהתופעות והאתגרים בעולם הידע כל כך דומים, ובזמנית ישנם הבדלי תוכן עמוקים, עוררו בי עניין רב. המשכתי ללמוד בכל מקום שיכולתי על היסטוריה משפטית. השתתפתי בסדנאות על תורת משפט והלכה, וכתבתי כמה מאמרים בהשראתן".

ואת כותבת גם ספר בשם Law and Disorder שפוסק באי-הסדר שבהלכה. איך הוא נולד?

"נכון. ספרות השו"ת היא ספרות שראית מובנת מאליה, מתן מענה הלכתי לשאלות מעשיות-קונקרטיות. אך למעשה, כסוגה משפטית, קשה ביותר לשים עליה את האצבע. ספרות השו"ת לא מסודרת באופן כללי – אין אוסף אחד של כל השו"ת, וגם כאשר רב פירסם אוסף של השו"ת שלו, זה לרוב חלקי ולא נוח לחיפוש. הסיבה נובעת מכך שמדובר בנושאים מגוונים מהמציאות, בעלי אופי רנדומלי, וכן כל שאלה יכולה לשלב בין כמה וכמה תחומי הלכה. במילים אחרות, קשה מאוד למצוא נושא מסוים בתוך ספירות השו"ת. אפילו בתוך תשובה בודדת קשה להבחין בשורה התחתונה, משום שהטקסט מזמין כתיבה מורכבת בצורה

אחרי כמה שבועות שהתמודדנו עם הקורונה, מצאתי את עצמי נמשכת לשו"ת שזכרתי מהמחקר שלי ובעבר נראו לי לא רלוונטיות בעליל. שאלות על בריחה מערים בזמן מגיפה, על חוזי שכירות או שירותים שאחד מהצדדים ביקש לבטל. פתאום הנושא היה נשמע עכשווי למי שבאותו הזמן עסקה בהוראה וגם שקלה אם לעזוב את הדירה השכורה בניו יורק בכדי לברוח למקום בטוח יותר"

של שכנוע ודיון. מאוד התעניינתי בשו"ת מהזווית הזאת של ארגון הידע. האם ישנם יתרונות בכתיבה משפטית גמישה שמסיבה מהותית לא נשתמרה כספרות נוחה למשתמש? הבנתי שאת החלק השני של הדוקטורט, אותו חלק העוסק בשו"ת במאה ה-16 כסוגה הלכתית ובשאלת ארגון הידע, אני רוצה לפתח לכיוונים נוספים. כיוונים שמשלבים בין היסטוריה אינטלקטואלית לבין חשיבה על משפט וארגון ידע. החלטתי להוסיף זווית חדשה המנתחת את המשמעות של ארגון ידע במסגרת התשובה ההלכתית כתקדים, ומשמעותה לשאלת הכתיבה המשפטית הכללית (כתיבה פרסקריפטיבית לעומת התיחסות למקרים קונקרטיים). כמו כן, אני בוחנת את המפגש בין עניינים טכניים-לכאורה למשפט בכל הנוגע לטכנר לוגיות כתיבה, סידור ניירת, שמירה, העברה ופרסום של ידע הלכתי, והשלכותיהן לשאלות של סמכות וחשיבה משפטית".

הקשבתי לפודקאסט מתקופת הקורונה, שבו התייחסת לפסיקות הרבנים בעת ההיא בהקשר למגפות. תוכלי לספר על זה קצת?

"אחרי כמה שבועות שהתמודדנו עם הקורונה, מצאתי את עצמי נמשכת לשו"ת שזכרתי מהמחקר שלי ובעבר נראו לי לא רלוונטיות בעליל. שאלות על בריחה מערים בזמן מגיפה, על חוזי שכירות או שירותים (של מורה) שאחד מהצדדים ביקש לבטל בעקבות מגיפה. פתאום הנושא היה נשמע עכשווי למי שבאותו הזמן עסקה בהוראה וגם שקלה אם לעזוב את הדירה השכורה בניו יורק בכדי לברוח למקום בטוח יותר. כמובן

שזיהוי כזה היה דבר נורא מדכא – מי רוצה לקרוא משהו על מגפות היסטוריות ולהרגיש שזה מוכר לה? אבל בו-זמנית, כחוקרת, זה בדיוק מה שהופך את ההבדלים למעניינים ביותר. גם כחוקרת הלכה וכבת-אדם בכלל, מצאתי נחמה מסויימת בתחושת המוכרות שעוררו בי השאלות בספרות ההלכתית מהעבר הרחוק. ראשית, בזמנו כל הזמן פמפמו עד כמה הכל 'חסר תקדים' – והבנתי שזה לא מדויק, האנושות התמודדה עם דברים דומים בעבר. יחד עם זאת, הכתיבה ההלכתית סימלה עבורי את הכח האנושי להתמודד, על ידי תרבות – במקרה הזה חשיבה משפטית-דתית – גם עם סיפוק קטגוריות, אוצר מילים, ודפוסי חשיבה כדי לגשת לבעיה, למצב קשה, וגם כאשר אין אפשרות לשנות אותו, לפחות איכשהו לתת לו שפה, קטגוריות, מושגים, וכלים לניתוח. זה סימן עבורי את הכוח האנושי להתמודד".

את עתידה ללמד בפקולטה, בין היתר, את הקורס 'מבוא למשפט עברי' שכל סטודנט שנה א' לומד כבר שנים. מה הרלוונטיות של הקורס הזה לדעתך לסטודנטים בימינו?

"נוטים לחשוב על המשפט העברי בהקשר המודרני במערכת המשפט הישראלית, אבל מדובר בפרויקט שהתחיל הרבה לפני קום המדינה. מעבר לכך, כל פרויקט המשפט העברי הוא תחום אחד בלבד מתוך תרבות ארוכה ועשירה. מפעל המשפט העברי הוא מרתק מבחינה משפטית, תרבותית, דתית ופוליטית, שמעיד מה יכול להיות הביטוי

של הלכה. אבל המשפט העברי נמצא בתוך עולם רחב ועמוק הרבה יותר. אני מקווה לגלות יחד עם הסטודנטים את העושר התרבותי ממנו יונק המשפט העברילאורך ההיסטוריה, היהדות התימודדה עם מצבים קשים ביותר, לאורך אלפי שנים, ועשתה זאת דרך השקעה דווקא בהלכה. בתרבויות רבות קיים עולם משפטי, אבל בהיסטוריה היהודית ההלכה תופסת מקום מרכזי ביותר. היא סיפקה הוראות ליומיום, השראה תיאולוגית וספרותית, וההוגים שלה היו גיבורי התרבות. מדובר בעולם מרובה מסורות, רבדים, ופנים, שמציע שפה, דרך להתדיין ולהתווכח, לנתח ולחשוב – ועושה זאת באמצעות המשפט. זו דוגמה כיצד חשיבה משפטית יכולה להיות צורת חשיבה, וכיצד היא יכולה לבנות עולם שלם. בעיני אין תופעה מעניינת יותר ומתאימה יותר לסטודנטיות וסטודנטים למשפטים".

תמרה מרזל-איזנברג, 35

מצב משפחתי: נשואה + 4

השכלה: תואר ראשון בפילוסופיה ובלמודים כלליים במדעי הרוח מהאוניברסיטה העברית, דוקטורט בהיסטוריה אינטלקטואלית מאוניברסיטת פנסילבניה (UPenn), פוסט דוקטורט באוניברסיטת הרווארד (Harvard Society of Fellows).

תחביבים: ריצה, קריאה, טיולים, סנובורד.

ספרים מומלצים: מסורת ומשבר מאת יעקב כ"ץ; השועל והקיפוד מאת ישעיהו ברלין; בית הדין של אבא מאת יצחק בשביס-זינגר; היצירה בשחור מאת מרגריט יורסנאר; The Weight of Ink, Rachel Kadish.

נילי כהן לצד מאיר שלו ז"ל.
"התרבויות של המשפט והספרות כה מר
טבעות זו בזו, עד כי כמעט שאין יצירה
ספרותית שאין בה יסודות משפטיים"

משפט וספר. אפילוג

פרופ' נילי כהן, כלת פרס ישראל למשפט, היא הכוח המניע של מפגשי מועדון משפט וספר בפקולטה. כעת, רגע אחרי שירד המסך על פעילותו של המועדון, נזכרת פרופ' כהן איך התחילה היוזמה הזו ומספקת תובנות מרתקות על הקשר שבין משפט לספרות

איך בעצם התחיל מועדון משפט וספר?

"מועדון משפט וספר החל לפעול בשנת 2005 באולם בר שירה, והסתיים לאחר תשע עשרה שנה ב-2024 באולם כס המשפט, בפקולטה למשפטים. חילופי האולמות סימלו הן את התבגרותם של משתתפי הסדרה, הן את פלאי הטכניקה הזמנית, אשר בעת ובעונה אחת מקרבת בין רחוקים, ומרחיקה בין קרובים. רבים סברו כי עדיף לשבת בבית מול מסך, ובכך להימנע מסיבוכי תנועה וחניה, אף שברור היה כי בכך נמנעת ההנאה של מפגש חברתי קרוב עם משתתפי הסדרה. כאמור, בשנים האחרונות נפגשנו באולם כס המשפט. חלק מהוותיקים שבנו יודעים, אף זוכרים, שלפני שהפך להיות כס משפט, הייתה בו הספרייה של הפקולטה למשפטים, שבה ישבתי שעות רבות, ושממנה זרמו אלי המילים והפכו למשפטים, ואחר כך גם לספרים. ולאחר שנים, בשנת 2004, פנה אליי

תלמידי המצטיין, חברי הטוב, פרופ' עופר גרוסקופף, היום שופט בית המשפט העליון, אז אחראי על המכון להשתלמות עורכי דין, והציע לי לערוך ערבים שישלבו בין משפט לספרות. נענית להצעתו ברצון. הערבים הללו חייבו אותי לחשוב על נושאים כלליים, לתת להם תוכן מפורט, לשלב בהם חוקרי משפט, סופרים, חוקרי ספרות, היסטוריה, חוקרי אומנות ואמנים, מכל עולמות התרבות. הקהל שגדש את האולם במשך השנים היה מקבץ של שוחרי ספר ותרבות, חלקו בא מעולם המשפט, וחלקו האחר התעניין בפן המשפטי. כך, למשל, עסקנו בנושאים הבאים: אוטופיה; ספר הספרים; משפטים בספרות ובהיסטוריה; משפט בקולנוע; משפט ותיאטרון; זיכרון ושכיחה; משפטים ואהבה; ספרות, משפט, אמת; ספרות וסופרים עומדים למשפט; שבעים שנות מדינה; משפט, תרבות, היסטוריה בראי הקולנוע הישראלי;

הבית והמשפט; טקס, תרבות, משפט; משפט, אמונה, תרבות. שתי סדרות – האחת עסקה בגבול במשפט ובתרבות, האחרת בזהות וזיהוי – ערכתי במשותף יחד עם מירה לפידות, האוצרת הראשית של מוזיאון תל-אביב. אני רוצה להעלות את זכרם הטוב של עמוס עוז, א.ב. יהושע, מאיר שלו, אמיר גוטפרינד, דן לאור, שלמה אבינרי, רונית מטלון, נאוה סמל, חלקם היו לי ידידים אישיים קרובים, שתרמו רבות להצלחת הסדרה. בין המשתתפים הנוספים, ייבדלו לחיים ארוכים, היו עמיתיי בפקולטה למשפטים בתל-אביב וחוקרי משפט אחרים; הסופרים דוד גרוסמן, חיים באר, אלי עמיר, אני משעול, צריה שלו, אסף ענברי, יהושע סובול, סביון ליברכט, יהודית קציר, יוכי ברנדס, אורה אחימאיר, מירה מגן, אבירמה גולן, רון לשם, אשכול נבו, אלון חילו, דרור משעני; חוקרי הספרות וההיסטוריה דן מירון, אבנר הולצמן,

ניצה בן-דב, אניטה שפירא, מירי אליאב-פלדון; והאומנים תומר לב, מיכל רובנר, שמחה שירמן, אילי גורליצקי, חנן שניר, טליה לביא, יוסי יורעאלי, רינה ירושלמי, משה קפטן, רועי רוזן. אני מודה מקרב לב לכולם, כמו גם לדייקנים אשר תמכו בהתלהבות בסדרה במהלך השנים, ולי צוות המעולה שסייע לי בארגון הסדרה יעל שחף וענת שגיא-אלדר".

איפה לדעתך המשפט והספרות נפגשים?

"כחובבת ספרות וכמי שהתוודעה למשפט במשך עשרות שנים של חיי המקצועיים, בעיקר בתחום של דיני חושים, נוכחתי לדעת שהתרבויות של המשפט והספרות כה מוטבעות זו בזו, עד כי כמעט שאין יצירה ספרותית שאין בה יסודות משפטיים. פסקי דין לא מעטים גם עושים שימוש ביצירות ספרותיות כדי לתמוך בתוצאה שאליה מגיע בית המשפט. שימוש תכוף כזה נעשה ביצירה המי

שפטית הנודעת מכול, היא 'הסוחר מוונציה' של ויליאם שייקספיר, המתארת התמודדות בין הכלל המשפטי הפורמלי לעקרון הצדק והרחמים. ובכלל – החיים המשותפים של משפט וספרות נובעים מכך ששניהם משוקעים בחיים עצמם ונחשפים לעינינו בראש ובראשונה באופן מילולי. הספרות והמשפט מבטאים את הדרמה האנושית ואת הפקעת המסובכת שהחיים מזמנים לנו, וכמו במשפט, כך בספרות, כך בחיים, כולנו אחוזים במתח עצום הנובע מהשאלה האם ניתן יהיה להתיר את הפקעת. מן הבחינה האטימולוגית יש קשר ברור בין ספר, ספר, ספר, כמו גם זיקה ברורה בין המילים שמוצאן מהשורש ס.פ.ר לבין המילים ששורשן ש.פ.ט. משפט הוא מקטע דיבור. מספר, תספורת – מסמנים חיתוך, גזירה, והקשר הזה בא לביטוי מובהק במונח 'גזר דין'. הסיפור גזור ועורך את המציאות ופסק דין, כמו סיפור, לא רק גזור את המציאות

לנתחים ומחבר ביניהם, אלא גם גזור דין וחוקך את גורל המתדיינים. הטקסט משחק תפקיד מרכזי במשפט ובספרות. אך ההבדל בין הטקסט המשפטי לספרותי רב. הספרות מגוללת סיפור שהקוראים ניזונים ממנו ברגעי פנאי בלא הכרח. הספרות ניזונה מהחיים ומזינה אותם, אך אין היא כבולה לא למציאות ולא לנורמות המחייבות. היא בונה מציאות משל עצמה, כמו גם כללים משלה, שמכוחם ניתן לגלות הבנה ולעיתים אף יותר מכך, לפעילות עבריינית. דרכו המובהקת של המשפט לספר סיפור היא בפסקי דין. אך שלא כמו בספרות חירותה של השופטת מוגבלת ביותר, שהרי היא כותבת סיפור שכבר סופר במציאות. שלא כמו סופרת, אין השופטת יכולה להפעיל את דמיונה, לחזור לנפשם של הגיבורים ולהעלות זרמי תודעה. הכרעה ממושטרת מכוחם של כללים, הנמקה, היגיון, זמן. ועליה לעשות זאת בצמצום. ובעיקר –

נילי כהן לצד א.ב. יהושע ז"ל.
"הסיפור גזור ועורך את המציאות"

נילי כהן לצד עמוס עוז ז"ל.
"כישף את הקהל"

ראמאגו, ו'היום איננו כלה' של צ'ינגיס אייטמטוב. ברור שהמשפט נוכח בהם (אין יצירה שהמשפט אינו נוכח בה), אבל נדמה לי שאין מדובר בנוכחות דרמטית. ואם לחשוב על מכנה משותף ביניהם: כולם סיפורים מרגשים, מלאי דמיון, הנפרשים על פני שנים רבות, הפורשים את אגדות המקום, ואת השינויים ההיסטוריים שהתחוללו במהלך השנים במקום התרחשותם. כולם נכתבו על ידי סופרים שגדלו במקומות 'לא הג' מוניים', ובכולם קול חזק של הומניות, מחאה חזקה כנגד משטרים וארגונים מדכאים, והמנון ענק לאהבה. וברוח המסר העולה מהספרים הללו אני מקווה שהמפגשים של מועדון משפט וספר הטמיעו את הערכים האמורים בקרב המשתתפים, ומקווה שערכים אלה יחזרו להוביל את החברה הישראלית. ובימים הנוראיים האופפים אותנו אולי נוכל לפתוח דף חדש שיותר את הזיכרון הקשה על כנו, אך יאפשר לבנות שיתוף המבוסס על הכרה הדדית של שני העמים כאן בארץ ישראל. ובצד זה אקווה כי נוכל להתמודד עם האתגרים רבי העוצמה, המחייבים שיקום מן היסוד – השבת הביטחון הפיסי והנפשי; בניית סולידריות; והחזרת האמון בהנהגה. כי נוגם של אלה יאפשר לנו להמשיך לממש את ברכת הנאולה שנישאה על ידי הוגי הצינונות ומגשימיה, ביניהם סבתי העבד רייה הנאמנה בניו יורק. כי חפצי חיים אנחנו, כי מחורבות נקום." ■

מופת, שתיהן נכתבו במאה העשרים, ואם יש כאלה שאינם מכירים אותן מקרוב, אשמח אם המלצתי תועיל ליצור הכרות כזו. היצירה האחת היא 'המשפט' של קפקא, שהשנה מלאו מאה שנים למותו, והשנה גם יצא תרגום חדש ליצירה של אילנה המרמן. ברומן זה צפה פרנץ קפקא את הברוטליות, השרירותיות והניכור הביורוקרטי במשפט המודרני, עוד לפני שנתגלו לנו מוראות המשפט המבוים הסטליניסטיים וזוועות המשפט הנאצי. כי יצירות ספרותיות הן יותר מאשר טקסטים המספרים סיפור. הן מייצגות את המציאות החברתית הפוליטית המתוארת בהן; הן חושפות את מבני העומק של החברה שבה נוצרו, ובו בזמן הן חותרות תחת מבני עומק אלו, מאתגרות אותם ואף מכוננות אותם בעצמן. היצירה השנייה היא הנובלה 'התקלה' של פרידריך דירנמט. יצירה מרתקת זו מדגימה כיצד עשוי להימחק הטשטוש בין משחק לחיים, ולהוביל בסיועה של 'תרבות הווידוי' למימוש הרה אסון של סנקציה פרטית מדומיינת."

והאם תוכלי להמליץ לנו על שלושה רומנים שעולם המשפט לא דווקא נוכח בהם?

"שלושה ספרים שכבשו אותי הם אלה: 'אהבה בימי כולרה' של גבריאל גרסיה מרקס, 'דברי ימי מנור' של ז'וזה סא

החלו לצמוח מילים, שחוכרו והפכו למשפטים. מאז עסקתי כל חיי בעצם בתרגום – תרגום הסימנים למילים ולמשפטים, ותרגום המשפטים למחשבות ולתוכן, כלומר לפרשנות. עולם המילים הגדיר את חיי, והבחירה במשפטים הייתה במובן מסוים המשך טבעי לחיי עם המילים.

האם היה מפגש במהלך השנים שהותיר בך או בקהל חותם?

"מפגשים רבים היו מרגשים, אך כמה מפגשים עם עמוס עוז היו מרגשים באופן מיוחד. אציין את המפגש שבו דיבר על 'ישראל בין אהבה וחושך' במסגרת הסדרה שהוקדשה לישראל וישראלים בראי הספרות והמשפט. כדרכו הוא שילב בין סיפורו האישי לסיפור הצינוני, וסימן את הנס שהיה כרוך בהקמת המדינה. הוא שם דגש על הפלא של תחיית השפה העברית, והצביע על המהמורות, בעיקר אלה הכרוכות בקנאות דתית ומשיחית. תוכן דבריו, האופן שבו פנה לקהל, כביכול סוג של שיחה, חוש ההומור שהיה שלוב בדברים המורכבים, מלאי העניין, קולו ודמותו – כל אלה הקסימו את הקהל שהיה מרותק ומכושף."

האם תוכלי להמליץ לנו על יצירות ספרותיות שעולם המשפט נוכח בהן?

"בהמלצתי לא יהיה חידוש, ואני מגיחה שרוב הקוראים מודעים ליצירות המומלצות ומכירים אותן. אלה יצירות

הראשונה של בצלאל באמריקה, איריזה את חיים וייצמן ומניה שוחט בביתה בניו יורק. אני נפעמת לחשוב על אישה יהודייה בת פחות או יותר שלשים, הפועלת בשנות העשרים של המאה העשרים בניו יורק בעצם כמעט רק בין גברים (אזכיר שזכות בחירה לנשים ניתנה באמריקה בשנת 1920), ועושה זאת בנחישות וגם בעדינות למען קידום העברית והחזון הצינוני. מפעלה התרבותי הגדול היה הוצאתו לאור של עיתון לילדים בעברית בשם עדן, שבו כתבו גדולי הספרות של אז – ביאליק, טשרניחובסקי, זלמן שניאור, דוד שמעוני, שלום עליכם, אביגדור המאירי. עורכיו היו דניאל פריסקי שהיה 'עבד לעברית עד נצח' ואחריו י.ד. ברקוביץ. עדן היה עיתון שביקש להעמיד את ידיעת העברית בקרב ילדי ישראל, וליצור זיקה לאומית-תרבותית לא דתית לחיים המתפתחים בארץ ישראל בשנים ההן, 1924-1925. בת-שבע נפטרה בשנת 1932 בגיל 38 בניו יורק, וביקשה להיקבר בארץ ישראל. משפחתה מימשה את חזונה, והתיישבה כאן. היא קבורה בחלקת הסופרים בבית הקברות טרומפלדור, לא רחוק מביאליק, שהלך אחר ארונה.

הוריי ריפדו אותי בבית-גידול חם ותרבותי, אפוף ספרים. אהבת הספרות והעברית הייתה חלק מעולמנו. לא אשכח את הרגע שבו כילדה זיהיתי פתאום סימן עם צליל, יכולתי לחבר את הסימנים, לתרגם אותם לאותיות, ומתוך האותיות הפורחות בארץ ישראל, עזרה בארגון התערוכה

של משפט וספרות, נלמדים לימודי משפטים כתואר שני. לא יפלא כי השילוב בין התחומים נפוץ מאוד, והוא מבוסס על ידע מקצועי בשניהם. בשונה משולי מית אלמוג לא למדתי ספרות, והיזמרה שלי בתחום זה מצומצמת. היא נובעת מבית הגידול שלי. במהלך מרבית שנות עבודתי וכתבתי עסקתי בדיני חוזים. חווה הוא כבל שאנו שמים על עצמנו, כביכול, מרצוננו החופשי. וזה מוביל אותי לז'אן ז'אק רוסו, לספרו 'האמנה החברתית', שלמעשה, גם הוא עוסק בחווה, ולמשפט המפורסם הפותח אותו – 'האדם נולד חופשי, ובכל מקום נתון הוא כבדלים'. אני מבקשת לערער על המילים הראשונות 'האדם נולד חופשי'. כי איך אפשר לדבר על חופש, כשכולנו תבנית נוף הולדתנו, מולדתנו, הגנטיקה שלנו? העניין שלי במשפטים ובמילים, בספרות, בתרבות, באומנות, הוא תוצאה של כבלים שהושמו עלי עם לידתי, ואין לי אלא להיות אסירת תודה לאותם כבלים משחררים, שאפשרו לי לעסוק במה שאני אוהבת.

כאמור, המילים הספרותיות ליוו אותי מאז שאני זוכרת את עצמי. סבתי, אם אבי, בת שבע גרבלסקי, הייתה אשת ספר עבריייה בניו יורק של שנות העשרים של המאה העשרים. היא תמכה בהוצאת כתב העת 'השילוח', הייתה נשיאת הוועד האמריקאי למען ועד הלשון העברית, חברת הוועד למען האופרה בארץ ישראל, עזרה בארגון התערוכה

למילה הכתובה המשפטית יש משמעות נחרצת בעולם המציאות. פסקה קצרה אחת בפסק דין די בה כדי להעביר ממון רב מאדם אחד למשנהו, ואף לגזור עונש מוות. הדרמטיות של המשפט שמושכת אליו כל כך את הספרות נובעת, בין השאר, גם מהרצון להתגבר על הכוח המחייב והאלים של המשפט, במיוחד כשמדובר, לא אחת, בכוח שרירותי.

כוחה של הספרות להשפיע ולכוון נובע מסגולותיה האסתטיות והמוסריות. דוגמה יפה להשפעת הספרות על המציאות היא זו של הספר 'אוהל הדוד תום' של הארייט ביצ'ר סטואו. הוצאתו לאור חוללה תנופה שצברה התנועה לביטול העבדות. אנקדוטה מפורסמת מספרת כי כשנפגשו הנשיא אברהם לינקולן וס'טואו, בירך אותה הנשיא במילים: 'או את האשה הקטנה שחיברה את הספר שהתחיל את המלחמה הגדולה'. מעניין לציין שעם חלוף העיתים חל שינוי בהערכת הספר. דמות הגיבור נתפסת בביקורתיות, כמי שנכנע לאדוניו הגזעניים באופן שאינו הולם. והרי לנו מאפיין זהה לספרות ולמשפט: הטקסט נהנה מקביעות – הפרשנות יכולה להתהפך."

משפט וספרות הוא תחום מחקר שהלך והתפתח בעולם, אך ביש-ראל את כמעט היחידה שחקרה אותו (לצד שולמית אלמוג). מה הסיבה לדעתך?

בארצות הברית, שבה התפתח התחום

המבנה שבו שוכן בית הדין
הבין-לאומי בהאג

צילום: ויקיפדיה

האיש שלנו בהאג

ראיון עם ד"ר עמרי סנדר, בוגר
הפקולטה, הנמנה עם צוות
המשפטים שהגן על ישראל בינואר
האחרון בבית הדין הבין-לאומי בהאג

בדצמבר 2023 הגישה דרום אפריקה תביעה לבית הדין הבין-לאומי לצדק בהאג (ICJ), ובה טענה כי ישראל הפרה את האמנה בדבר מניעתו וענישתו של הפשע להשמדת עם כלפי תושבי עזה במסגרת מלחמת חרבות ברזל. דרישתה של דרום אפריקה מבית הדין הייתה כי יורה באופן מיידי על הפסקת אש בעזה.

ישראל בחרה להגן על עצמה באמצעות צוות משפטים שמתמחים במשפט בין-לאומי, וזה נשלח לדיונים במהלך ינואר (לצד זאת, נשיא בית המשפט העליון לשעבר אהרן ברק מונה כשופט אד הוק מטעם ישראל). רוב צוות עורכי דין הורכב ממשפטים של משרדי המשפטים והחוץ, אך גם מהאקדמיה ומהמגזר הפרטי, ובהם ד"ר עמרי סנדר, בוגר הפקולטה.

סנדר, 43, כיום שותף במשרד ש. הורוביץ, נחשב לבעל ניסיון רב בליי טיגציה בפני בית הדין הבין-לאומי בהאג, ואף כתב דוקטורט שעסק בו. לצידו גויסו בין היתר פרופ' איל בנבניי שתי מהפקולטה, מומחה למשפט בין-לאומי, ועורכי הדין מאיר לינון ודניאל רייזנר, אשר לקחו חלק בייצוג בכובעם כנציגי הארגון הבינלאומי של עורכי הדין והמשפטים היהודים (IJL).

שבועיים אחרי הדיון הטעון, הוציא בית הדין צו זמני בו הורה לישראל לנקוט בכל האמצעים כדי למנוע את ביצועו של כל מעשה שיהווה רצח עם ולאפשר העברת סיוע הומניטרי לתושבי עזה, אך לא הורה על הפסקת אש. הופעת הצוות הישראלי, ובמיוחד של משפטים ישראלים מרשימים כמו סנדר וד"ר גלית רג'ואן ממשרד המשפטים (גם היא בוגרת הפקולטה), נחקקה בליבותיהם של ישראלים רבים, שחשו גאווה נוכח הדרך

שבה ייצגו אלה את מדינתם. הציבור נחשף לעתים קרובות לצדדים אחרים של המשפט, אך הייתה זו אחת הפעמים הנדירות שבהן נחשף לעין הציבור העיסוק במשפט בין-לאומי. בשיחה עם ד"ר עמרי סנדר, הוא מספק צוהר לעולם המרתק הזה.

איך הייתה ההרגשה לייצג את ישראל מול בית הדין?

"האשמת ישראל בביצוע רצח-עם היא עיוות משפטי ומוסרי שקשה להפריז בחומרתו ושזעזע אותי עמוקות כאזרח ישראלי וכמשפטן גם יחד. היה לי ברור מן הרגע הראשון שהמערכה המשפטית היא חלק אינטגרלי מן הלוחמה שמופעלת כלפינו בשלל החזיתות האחרות, וחשתי תחושת שליחות אמיתית בהדיפת המתקפה המשפטית עלינו ובהצגת האמת בפני בית הדין, ובפני המיליונים ברחבי העולם שצפו בהליך. זו הייתה זכות אמיתית לעמוד שם, כחלק מצוות איכותי ונחוש, ולתרום בכך להגנה על ישראל בשעת הקשה".

אילו תגובות קיבלת לאחר שנודע שתייצג את ישראל?

"קיבלתי מאות ואף אלפי הודעות מחזקות ומרגשות במהלך ולאחר הדיון, כולל מאנשים רבים בארץ ובעורלם שמעולם לא פגשתי, ואפילו מאנשים שלא חוסכים לעתים את ביקורתם מישראל. ההופעה המכובדת של ישראל בפני בית-הדין, בינואר וגם מאז, מסייעת רבות להכרה הבין-לאומית בזכותנו להגנה עצמית וללגיטימציה של המאמץ המלחמתי שלנו".

אתה אחד מעורכי הדין הבולטים שייצגו את ישראל ושאינם עובדי משרד המשפטים או החוץ, אלא שותף במשרד פרטי. איך נוצר איתך הקשר?

"ייעצתי למדינה בעבר בכמה סוגיות, לרבות בנוגע להליך חוות הדעת המייעצת בפני בית הדין הבין-לאומי לצדק בעניין המחלוקת בדבר הריבונות על איי צ'אגוס (ארכיפלג באוקיינוס ההודי שבגינו נולד סכסוך בין בריטניה למאוריציוס). בדיון בתיק זה, שהתקיים בשנת 2018,

ייצגתי את ישראל לצד עורכי דין ממשרדי החוץ והמשפטים שלנו".

לאחר הדיון ניתן צו ביניים, ובהמשך ניתנו צווים נוספים. מה הייתה התחושה שלך עם קבלת הצווים? האם ציפית לתוצאה אחרת?

"ראוי היה בעיני שבית הדין ידחה את תביעתה של דרום אפריקה על הסף באמירה שהאמנה בדבר מניעתו וענישתו של הפשע להשמדת עם עוסקת בפשע מובחן וייחודי בחומרתו שאין דבר בינו ובין תגובתה של ישראל למתקפה עליה. עם זאת, סברתי מן ההתחלה שנוכח הרף המשפטי הנמוך מאוד להוצאת צו זמני, ובנסיבות המקרה, בית הדין יתקשה לעשות כן בשלב כה מקדמי, וכי החשיבות העליונה היא שבית הדין יכיר בזכותה של ישראל להגן על עצמה כדין ולא יכבול את ידיה בהיבט זה. רווח לי מאוד שהצלחנו במשימה חשובה זו".

היום אתה שותף במשרד ש. הורוביץ, שרבים מאיתנו מכירים. אבל בעבר עבדת כעורך דין בכנק העולמי

האשמת ישראל בביצוע רצח-עם היא עיוות משפטי ומוסרי שקשה להפריז בחומרתו ושזעזע אותי עמוקות כאזרח ישראלי וכמשפטן גם יחד.

”המשפט הבין-לאומי היה במשך שנים קורס בחירה באוניברסיטאות בארץ, וזאת אף שישראל מתמודדת מאז הקמתה עם סוגיות רבות וחשובות של המשפט הבין-לאומי ומהווה מעין מעבדה לבחינתו ופיתוחו.”

האיש שלנו בטנק

מאות מתלמידי הפקולטה שירתו בשנה האחרונה במילואים. שאלנו את עמית רובנס, ששירת למעלה מ-180 יום במילואים מאז ה-7 באוקטובר, על מחשבותיו בתקופה זו

חוקתי ומנהלי ואפילו העברתי 'פרט' נוסף בנושא הסמינר שלי, שאותו הגשתי לאחרונה, בשעה טובה. הסיטואציה הזו הזכירה לי, להבדיל אלפי הבדלות, את הספר של ויקטור פרנקל 'האדם מחפש משמעות', שמתאר כיצד הרצון לשחזר ולפרסם את עבודת מחקר עזר לו לשרוד את השואה. לצד שאיפות ומחשבות רבות, המחשבות על הרצון להתחיל את ההתמחות ולהתפתח בעולם המשפט העניקו לי משאבים רבים להתמודד עם האתגרים הרבים במלחמה ולעמוד במשימות שהוטלו עליי בצורה הטובה ביותר. ■

הידיעה שבזכות הפלגה ישנן משפחות שזוכות לחבק את ילדיהן שכמעט ונלקחו מהן, מצמררת אותי כל פעם מחדש, והלוואי שהיינו יכולים להציל יותר. אשמח לנצל את ההזדמנות להודות שוב למשפחתי ולבת זוגי על התמיכה בתקופה מורכבת זו. לא יכיר לתי לעשות זאת בלעדיהם. חווייה שזכורה לי מאוד מהמלחמה היא שבשמירות משותפות בשעות לילה מאוחרות, היינו מעבירים שיעור רים בכדי להעביר את הזמן. כך מצאתי את עצמי מעביר שיעורים קצרים בלי לות בדיני חוזים, דיני תאגידים, משפט

שמי עמית רובנס, בן 31, שנה רביעית בפקולטה למשפטים. משרת כמ"פ פינוי בחטיבה 7 של חיל השריון במילואים, ומאז ה-7 באוקטובר גויסתי למעל 180 ימי מילואים. לאורך המלחמה, הפלגה שלי ואני הגענו לגזרות לחימה רבות בעזה, ביניהן שכונת רימאל ובית החולים שיפא, ח'אן יונס, ג'באלייה ומחנות המרכז. לאורך הלחימה, פינונו עשרות פצועים משדה הקרב. זכיתי לקבל משימה חשובה מאין כמוה – לפקד על מבצעי פינוי תחת אש של לוחמים שנפגעו תוך כדי הלחימה.

העולמי, וכן לחברות ותאגידים, ישראלים וזרים, במגוון שאלות הנוגעות למשפט הבין-לאומי. המשפט הבין-לאומי הוא תחום מרתק, אבל עדיין מעטים מבין בוגרי הפקולטה מוצאים את עצמם בעיסוק הזה. מה הסיבה לכך לדעתך? ומה אתה יכול להמליץ למי שכן מבקש לעצמו קריירה בתחום הזה? "המשפט הבין-לאומי היה במשך שנים קורס בחירה באוניברסיטאות בארץ, וזאת אף שישראל מתמודדת מאז הקמתה עם סוגיות רבות וחשובות של המשפט הבין-לאומי ומהווה מעין מעבדה לבחינתו ופיתוחו. לעורסקים בתחום נדרשת גם שליטה טובה מאוד בשפות זרות, לכל הפחות באנגלית. בנוסף, רק בשנים האחרונות מורגשת ההתפשטות המשמעותית של כללי המשפט הבין-לאומי לכל תחומי החיים ואף בהליכים משפטיים בתוך המדינה פנימה, בכל הנוגע, לדוגמה, לזכויות אדם, לדיני הסביבה, לחסינויות דינויות ולחובות המוטלות על תאגידים וארגונים בין-לאומיים. למי שמבקש לעצמו קריירה בתחום אני ממליץ להרחיב את הדעת גם בתחומי ההיסטוריה והיחסים הבין-לאומיים, ולהתנסות בעבודה ממשלתית, בפרט במשרד החוץ או במשרד המשפטים, שם המשפט הבין-לאומי מיושם ומתפתח מדי יום בידי אנשים מצוינים וערכיים שיש הרבה מה ללמוד מהם. את הידע הזה ניתן אחר כך ליישם גם בשוק הפרטי, ובמיוחד פועלים כיום כמה משרדים פרטיים המבקשים לפתח את הפרקטיקה". ■

ובאופן. תוכל לספר מה כללה העבודה שם ומאז? "כעורך דין בבנק העולמי ייעצתי במגוון רחב של סוגיות, לרבות פרשנות הסכמים בין-לאומיים, חסינויות המוקנות תחת המשפט הבין-לאומי ויישוב סכסוכים בין מדינות החברות בארגון. כמו כן הובלתי הליכי משא-ומתן עם מדינות וארגונים רבים לטובת פרויקטים של הבנק העולמי לשיקום ופיתוח במענה למשברים גלובליים. כעוזר משפטי בוועדה למשפט בין-לאומי של האו"ם הייתי שותף לקודיפיקציה ופיתוח של כללי המשפט הבין-לאומי במספר תחומים, לרבות חסינות נושאי משרה בפני הליכים פליליים מדינתיים, הגנה על

ובאופן. תוכל לספר מה כללה העבודה שם ומאז? "כעורך דין בבנק העולמי ייעצתי במגוון רחב של סוגיות, לרבות פרשנות הסכמים בין-לאומיים, חסינויות המוקנות תחת המשפט הבין-לאומי ויישוב סכסוכים בין מדינות החברות בארגון. כמו כן הובלתי הליכי משא-ומתן עם מדינות וארגונים רבים לטובת פרויקטים של הבנק העולמי לשיקום ופיתוח במענה למשברים גלובליים. כעוזר משפטי בוועדה למשפט בין-לאומי של האו"ם הייתי שותף לקודיפיקציה ופיתוח של כללי המשפט הבין-לאומי במספר תחומים, לרבות חסינות נושאי משרה בפני הליכים פליליים מדינתיים, הגנה על

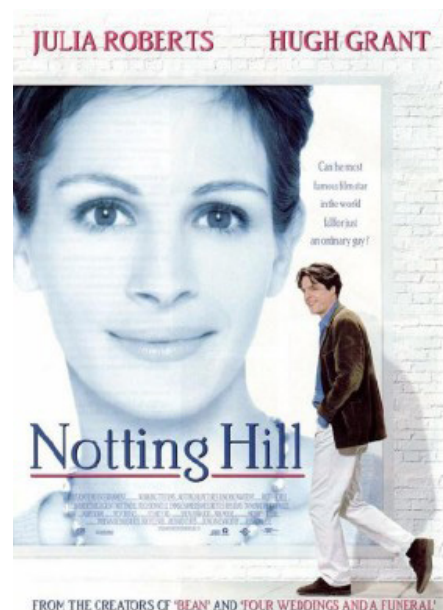
ד"ר עמרי סנדר, 43

מצב משפחתי: נשוי לנירה+5 (וכלב)
השכלה: תואר ראשון ושני בפקולטה (במסלול המואץ), תואר שני נוסף במשפט בין-לאומי באוניברסיטת ניו יורק, דוקטורט במשפט בין-לאומי באוניברסיטת ג'ורג' וושינגטון.

קריירה משפטית: התמחות בבית המשפט העליון, עבודה כעורך דין בבנק העולמי, כעוזר משפטי באו"ם, כעורך דין עצמאי המייעץ לממשלות וארגונים בין-לאומיים ומאז 2023, שותף וראש מחלקת משפט בין-לאומי פומבי במשרד ש. הורוביץ.

צילום: מושיק ברין

פרופסור עמרי ידלין

צילום: ויקיפדיה

מימין לשמאל:

נוטינג היל.
דיאלוגים שונים
ומרגשים

מכללת ספיר.
איש כבר לא
הופתע

ג'וליה רוברטס ליו גרנט בסרט הזה, נעמדה פעם מולי ואמרה: 'אחרי הכל, אני גם רק ילדה, שניצבת בפני אבא שלה, ומבקשת ממנו כסף'."

אילו יכולת לפגוש כל אדם לשעה בבית קפה, במי היית בוחר?

"(א) שיחה עם סבא שלי (שנפטר 15 שנה לפני שגור לדתי) על כוס תה במטבח של סבתא שלי; (ב) דואט עם ג'ון לנון באולפני אבי רואד (מה שיגישו שם אני אקח); (ג) מפגש עם עצמי בן 16, על הספסל ליד הב- רוזיה בשבט החורש (תל אביב, גדות הירקון), מחש- בים את עתידנו לאחור."

מי המרצה מתקופת לימודיך שהשפיע עליך ביותר?
"לוצ'יאן בבצ'וק פתח בפניי את הצוהר ל"ניתוח הכ- לכלי של המשפט" ובכך שינה את מסלול חיי."

מהו ההישג הגדול ביותר שלך?
"בשנת 2009 הקמתי את בית הספר למשפטים במ- כללת ספיר. כעבור חמש שנים, הכותרת הראשית בכל העיתונים הייתה שהמחזור הראשון של בית הספר למשפטים בספיר סיים את בחינות הלשכה במקום הראשון בארץ (עם 98% מעבר). כשהמח- זורים הבאים התברגו בצמרת, זה כבר לא הפתיע אף אחד."

חיי – תל אביב. זו העיר שבה אני מרגיש הכי בבית ואני מעדיף אותה על כל עיר אחרת (גם בתקופות קשות כמו עכשיו)."

מתי ואיפה היית הכי מאושר?
"הרגעים שבהם נולדו שני ילדיי."

מהו הז'אנר הספרותי המועדף עליך?
"רומן היסטורי. הספר הכי מפורסם, ובצדק, ב'אנר הזה הוא כמוזן התנ"ך."

איזה ספר היית לוקח לאי בודד?
"המנחה שלי בדוקטורט אמר לי פעם שאדם צריך לבחור אם הוא אחד שקורא או אחד שכותב. על אותו משקל, אם הייתי באי בודד תקופה ארוכה, הייתי מעדיף לנצל את התקופה הזו ליצירה של ספר שלי, כי לאי הבודד יש שני יתרונות בולטים כאתר לכתיבה יצירתית: הרבה זמן ואפס הסחות דעת, בהנחה שאין בו חיות טורפות."

מהו סרט הקולנוע האהוב עליך?
"המשפחה שלי צוחקת על חיבתי ל'נוטינג היל'. לדעתי, זו קומדיה רומנטית עם דיאלוגים שנונים ומרגשים שעושים טוב על הלב. בתי הבכורה, בטייק אוף מניפולטיבי על משפט מונומנטלי של

חבר סגל בפקולטה ומנהל מערך הקליניקות. בעברו נשיא המכללה האקדמית ספיר. מחקריו עוסקים בדיני חברות, דיני ניירות ערך וניתוח כלכלי של המשפט.

מהי התכונה האנושית שאתה מעריץ?
"בצעירותי הייתי משיב 'חוכמה'. היום אני מתלבט בין יצירתיות לבין חמלה."

אם לא היית פרופסור למשפטים, במה היית עוסק?
"יש שני תחומים, שלא מאוד רחוקים מפרופסור למ- שפטים, ואני חושב שכל אחד מהם יכול היה להתאים לקריירה חלופית שלי: עורך דין (כנראה ליטיגטור) ומורה (תיכון, יסודי או גן ילדים). אבל אם מותר לפ- נטז, אז הרשימה ארוכה: מתמטיקאי, סופר, רופא, ארכיטקט, רוקר, יום ו הכל ביחד."

באיזו עיר מעבר לים היית רוצה לחיות?
"העיר על הים, שאלה אני תמיד רוצה לחזור, היא העיר שבה נולדתי והעיר שבה ביליתי כמעט את כל

עמרי ידלין. רוצה
לפגוש את עצמו בן 16

צולם במהלך התנדבות בכפר עזה במהלך המלחמה

